

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет філології

Кафедра слов'янських мов

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Основи старослов'янської мови

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Освітня програма 014.03 Середня освіта (Історія)

032 Історія та археологія

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1 від “27” серпня 2024 р

м. Івано-Франківськ – 2024

1. Загальна інформація

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Основи старослов'янської мови
Викладач (-і)	Ліщинська Галина Дмитрівна
Контактний телефон викладача	+380973832909
E-mail викладача	halyna.lishchynska@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	очний
Обсяг дисципліни	30 годин (12 год. лекційних, 18 – практичних, 60 – самостійне опрацювання – 3 кредитів)
Посилання на сайт дистанційного навчання	http://www.d-learn.pu.if.ua/
Консультації	Упродовж семестру за встановленим розкладом на кафедрі та з розрахунком відповідного часу.

2. Анотація до навчальної дисципліни

Курс Основи старослов'янської мови передбачений навчальним планом гуманітарних факультетів університетів. Він знайомить студентів з першою писемною (літературною) мовою слов'ян, яка виникла в другій половині IX ст. після народження Христа. Вважається, що саме старослов'янська мова найбільш повно віддзеркалює фонетичну та граматичну організацію праслов'янської мови – прамови для всіх сучасних слов'янських мов, тому цей курс вивчається на всіх слов'янських філологічних спеціальностях. Цей курс дає теоретичні і практичні знання про внутрішні загальні й часткові закони, що діяли в найдавнішу епоху, становить своєрідний вступ до вивчення слов'янських мов і їх історії,

допоможе студентам всебічно вивчити фонетичну і граматичну систему сучасної української, польської, чеської та інших слов'янських мов.

3. Мета та цілі навчальної дисципліни

Мета: Головна мета курсу **Основи старослов'янської мови** – ознайомити студентів з першою писемною (літературною) мовою слов'ян – старослов'янською мовою, яка виникла у другій половині IX ст. після народження Христа, навчити їх читати і розуміти тексти перших писемних слов'янських пам'яток, дати їм теоретичні та практичні знання про внутрішні загальні та часткові закони, які діяли в найдавнішу епоху, тобто в праїндоевропейській та праслов'янській мовах.

Завдання: Основним завданням курсу є те, що він повинен служити своєрідним вступом до вивчення слов'янських мов, дати студентам уявлення про взаємозв'язок мовних явищ, їх історію, причини виникнення, домогтися, щоб студенти уміли пояснити сучасні мовні (фонетичні та морфологічні) явища в порівняльно-історичному аспекті.

4. Програмні компетентності та результати навчання

Під час вивчення ОК Основи старослов'янської мови студенти набувають таких загальних і фахових компетентностей, зазначених в ОП «Історія», «Історія та археологія»:

Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі філології у процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій та методів філологічної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності

ЗК 5. Здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 6. Здатність пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел. ЗК 7. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 10. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. ЗК 11. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Фахові компетентності

ФК 1. Усвідомлення структури філологічної науки та її теоретичних основ.

ФК 2. Здатність використовувати в професійній діяльності знання про мову як особливу знакову систему, її природу, функції, рівні.

ФК 3. Здатність використовувати в професійній діяльності знання з історії мови.

ФК 4. Здатність аналізувати діалектні та соціальні різновиди польської мови, описувати соціолінгвальну ситуацію.

ФК 7. Здатність до збирання й аналізу, систематизації та інтерпретації мовних фактів.

ФК 8 . Здатність вільно оперувати лінгвістичною термінологією.

Програмні результати навчання:

ПРН 2. Ефективно працювати з інформацією: добирати інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати, систематизувати. ПРН 3. Організувати процес свого навчання і самоосвіти.

ПРН 7. Розуміти основні проблеми філології та підходи до їхнього розв'язання із застосуванням доцільних методів.

ПРН 8. Знати й розуміти систему мови, історію мови, вміти застосовувати ці знання у професійній діяльності.

ПРН 16. Збирати, аналізувати, систематизувати й інтерпретувати факти мови для розв'язання складних завдань і проблем у спеціалізованих сферах професійної діяльності та навчання

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

Вид заняття	Загальна кількість годин
Лекції	12 год.
Практичні заняття	18 год.
Самостійна робота	60 год.

Ознаки навчальної дисципліни				
Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативна / вибіркова	
1,2,3,4	032 Історія та археологія 014.03 Історія	1, 2	вибіркова	
Тематика навчальної дисципліни				
Тема	кількість год.			
	лекції	практ. заняття	сам. роб.	
Тема 1. Вступ. Поняття про старослов'янську мову. Історія виникнення і роз- витку старослов'янської мови. Старослов'янські азбуки. Пам'ятки старослов'янської писемності	2		6	
Тема 2. Фонетична система старослов'янської мови. Фонетична структура складу. Плавні звуки. Система голосних та приголосних звуків. Зредуковані ь, ѣ, їхні позиції, зредуковані и, ы	2	2	8	
Тема 3 Звукова система старослов'янської мови в порівняльно- історичному освіт- ленні. Коротка характеристика найважливіших рис праіндоевропейської мови. Зміни праін- доевропейських го- лосних та приго- лосних на слов'ян- ському мовному ґрунті. Закон від- критого складу. Монофтонгізація дифтонгів та диф- тонгічних сполу- чень. Спрощення груп приголосних, Явище початку і кінця слова. Палата- лізація приголосних	4	4	10	
Тема 4. Зміни у фоне- тичній системі ста- рослов'янської мо- ви, відображені в писемних пам'ятках X, частково XI ст.	2	2	4	
Тема 5. Морфологія. Іменник	2	2	10	
Тема 6. Займенник, прикметник, числівник	-	2	10	
Тема 7. Форми дієслов.	-	6	12	
	ЗАГ.:	12	18	60
6. Система оцінювання навчальної дисципліни				

Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	Оцінювання здійснюється за національною та ECTS шкалою на основі 100-бальної системи. (Див.: пункт 9.3. “Види контролю” Положення про організацію освітнього процесу та розробки основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» (Редакція 7) (введено в дію наказом ректора № 417 від 03.07.2023 р.)). Загальні 100 балів включають: 60 балів – поточний контроль (практичні заняття та підсумкові тестування), 20 балів – контрольна робота, 20 балів – контроль за самостійною роботою,
Вимоги до письмових робіт	Конкретне виконання завдання, осмислене пояснення, розуміння та вміння правильно вживати відповідні граматичні форми
Практичні заняття	Оцінюються за п’ятибальною системою
Умови допуску до підсумкового контролю	Виконання усіх запланованих програмою дисципліни форм навчальної роботи, які підлягають оцінюванню. Залік виставляється на останньому практичному занятті та після проведення контролю за самостійною роботою. Враховуються усі види роботи
Підсумковий контроль	залік

7. Політика навчальної дисципліни

Письмові роботи. Письмові роботи виконують здобувачі освіти, які навчаються за загальним графіком, відповідно до «[Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника](#)», та індивідуальним графіком, відповідно до «[Положення про порядок навчання здобувачів вищої освіти за індивідуальним графіком у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника](#)».

Академічна доброчесність. У «[Кодексі честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника](#)» встановлено морально-етичні принципи та правила поведінки для всіх учасників навчально-освітнього процесу. За цим документом представники університетської громади повинні дотримуватися принципів академічної доброчесності та у всій своїй навчальній і викладацькій діяльності зобов’язані діяти порядно і доброчесно.

За дотриманням членами університетської громади морально-етичних та правових норм цього Кодексу відповідає [Комісія з питань етики та академічної доброчесності](#) при університеті, яка відстежує і регламентує поведінку здобувачів освіти в навчальному процесі.

Відвідування занять урегульовано «[Положенням про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника](#)».

У разі пропуску занять здобувачі освіти повинні відпрацювати їх індивідуально в письмовій чи усній формі, щоб виконати всі завдання поточного і підсумкового контролю.

Неформальна освіта. Порядок здобуття неформальної освіти та визнання її

результатів регламентує «Положення про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти, в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника».

Для здобуття неформальної освіти рекомендовано використання платформ Coursera, Prometheus, Udemy, EdEra та ін.

8. Рекомендована література

Основна:

1. Громик Ю.В. Старослов'янська мова: історія, фонетика, словозміна: зб. завдань та вправ [Текст]: навч. посібник. Київ: ВД «Кондор», 2018. 184 с.
2. Леута О. І. Старослов'янська мова. Київ : Інкос, 2007. 255 с.
3. Майборода А. Старослов'янська мова. Київ.: Вища школа, 1975. 267 с.
4. Моренець В. В. Старослов'янська мова. Київ : Наукова думка, 1973. 134 с.
5. Русанівський В.М. Походження і розвиток східнослов'янських мов. К., 1980.
6. Станівський М. Ф. Старослов'янська мова. Київ : Наукова думка, 1983. 253 с.
7. Юсип-Якимович Ю.В. Старослов'янська мова. Модульний курс [Текст]: навч. посібник. Київ: Знання, 2009. 279 с.

Допоміжна:

1. Бойчук М. К. Старослов'янська мова. Числівник. – К., 1952.
2. Вступ до порівняльно-історичного вивчення слов'янських мов / за ред. О. С. Мельничука. – К., 1966.
3. Гнатюк Л.П. Старослов'янська мова. Київ 2015. 249 с.
4. Ільченко І. Старослов'янська мова : методичні рекомендації до практичних занять. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. 47 с.
5. Лесюк М.П. Методичні вказівки до практичних занять зі старослов'янської мови. Івано-Франківськ, 2013.
6. Леута О.І., Гончаров В.І. Збірник вправ з старослов'янської мови. – Київ, 2004.
7. Леута О.І. Гаврилюк О. Р. Старослов'янська мова : навчально-методичний комплекс. Київ : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. 300 с.
8. Питання походження і розвитку слов'янської писемності. – К., 1963.
9. Півторак Г. Українці: звідки ми і наша мова. – К., 1993.
10. Півторак Г.П. Занепад редукованих ь, ь і його вплив на формування фонологічних систем слов'янських мов. Мовознавство. 1998. №2-3. С.3-14.
11. Скляренко В.Г. До питання про "руські письмена" в житті Костянтина Філософа. Мовознавство. 2014. № 2. С. 3–14.
12. Ткаченко О.Б. Українська фонетика на історико-типологічному тлі. Мовознавство. 1998. №2-3. С.14-25

Словники:

1. Белей Л., Белей О. Старослов'янсько-український словник. Львів : Монастир Монахів Студит, 2001. 317 с.
2. Етимологічний словник української мови: В 7 т. – К., 1982- 1989.

Інформаційні ресурси

1. Гнатюк Л.П. Старослов'янська мова. Практикум: навч. посіб. для студентів філологічних спеціальностей. К., 2015. – 249 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Hnatiuk_Lidiia/Staroslovianska_mova_Praktykum.pdf?PHPSESSID=cf4g

[7md5180hkm3sgbmf0aqin6](#)

2. Громик Ю.В. Старослов'янська мова. Збірник вправ та завдань.
URL: <http://www.univer.lutsk.ua/img/facult/17/176/Hromyk.pdf>
3. ЕНЦИКЛОПЕДІЇ «УКРАЇНСЬКА МОВА» URL: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um.htm>
4. Писемні пам'ятки URL: <http://besieda.in.ua/pismo/pisemni-pamiatky>
5. Словник старослов'янської мови URL: <http://slavyanskiy.clan.su/forum/49-115-1>
6. Черноризец Храбр. Сказання о письменах URL: <http://древниесцивилизации.рф/Slavs/hrabr.html>
7. Черноризец Храбр. Сказання о письменах URL: http://krotov.info/history/09/3/flor_06.htm
8. Палеографія URL: [Опера - \[Палеографія. Українська мова. Енциклопедія.\]](#)
9. Старослов'янська мова URL: [Опера - \[Старослов'янська мова\]](#)
10. Навчально-методичний комплекс дисципліни «Старослов'янська мова»:
URL: http://sites.znu.edu.ua/bank/index.php?action=url/view&url_id

Викладач _____ **Галина Ліщинська**